

Lieta C-909/19

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2019. gada 11. decembris

Iesniedzējtiesa:

Curtea de Apel Iași (Jasu apelācijas tiesa, Rumānija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2019. gada 3. decembris

Apelācijas sūdzības iesniedzējs:

BX

Atbildētāja apelācijas instancē:

Unitatea administrativ-teritorială D.

Pamatlietas priekšmets

BX iesniegtā apelācijas sūdzība par *Tribunalul Vaslui* (Vaslujas apgabaltiesa, Rumānija) 2019. gada 11. aprīļa spriedumu, ar kuru tika noraidīta viņa prasība piespriest *Unitatea administrativ-teritorială D.* (Teritoriāli administratīvā vienība D.) samaksāt darba samaksu par obligātu dalību profesionālās izglītības mācībuursos ārpus parastā darba laika.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Atbilstoši LESD 267. pantam tiek jautāts, kā interpretēt Direktīvas 2003/88/EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem 2. panta 1. un 2. punktu un 3., 5. un 6. pantu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 31. panta 2. punktu.

Prejudiciālie jautājumi

1. Vai Direktīvas 2003/88/EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem 2. panta 1. punkta noteikumi ir jāinterpretē tādējādi, ka “darba laiks” ir [arī] laikposms, kurā darba ņēmējs apmeklē obligātus profesionālās izglītības mācību kursus pēc parastā darba laika beigām, mācību pakalpojumu sniedzēja birojā, ārpus savas darba vietas un neveicot dienesta pienākumus?

2. Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša, vai Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 31. panta 2. punktā minētie noteikumi un Direktīvas 2003/88/EK 2. panta 2. punktā, 3. pantā, 5. pantā un 6. pantā minētie noteikumi ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem pretrunā ir tāds valsts tiesiskais regulējums, kas, kaut gan paredz nepieciešamību nodarbinātam darba ņēmējam apmeklēt profesionālās izglītības mācību kursus, neuzliek darba devējam pienākumu ievērot darba ņēmēja atpūtas laiku laikposmā, kurā šie mācību kursi tiek organizēti?

Atbilstošās Savienības tiesību normas un Tiesas judikatūra

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (turpmāk tekstā – “Harta”), 31. panta 2. punkts;

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/88/EK (2003. gada 4. novembris) par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem, 2. panta 1. un 2. punkts, kā arī 3., 5. un 6. pants;

Spriedumi, 2004. gada 5. oktobris, *Pfeiffer* u.c., no C-397/01 līdz C-403/01, EU:C:2004:584; 2018. gada 21. februāris, *Matzak*, C-518/15, EU:C:2018:82; 2000. gada 3. oktobris, *Simap*, C-303/98, EU:C:2000:528; 2010. gada 25. novembris, *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717; 2010. gada 14. oktobris, *Fuß*, C-243/09, EU:C:2010:609; 2003. gada 9. septembris, *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:437; 2005. gada 1. decembris, *Dellas* u.c., C-14/04, EU:C:2005:728; rīkojumi, 2007. gada 11. janvāris, *Vorel*, C-437/05, EU:C:2007:23, un 2011. gada 4. marts, *Grigore*, C-258/10, EU:C:2011:122; spriedumi, 2015. gada 10. septembris, *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras*, C-266/14, EU:C:2015:578; 2015. gada 9. jūlijs, Komisija/Irija, C-87/14, EU:C:2015:449, kā arī 2019. gada 14. maijs, *CCOO*, C-55/18, EU:C:2019:402.

Atbilstošās valsts tiesību normas un judikatūra

Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii (Likums Nr. 53/2003 par darba kodeksu), redakcijā, kas piemērojama lietas faktu rašanās laikā. Saskaņā ar atbilstošajām tiesību normām darba laiku veido jebkurš laikposms, kurā nodarbināts darba ņēmējs sniedz savus pakalpojumus, atrodas darba devēja rīcībā un pilda savus uzdevumus un savas pilnvaras, saskaņā ar individuālo darba līgumu, piemērojamo darba koplīgumu un/vai spēkā esošo tiesisko regulējumu.

Parastā darba laika ilgums ir 8 stundas dienā un 40 stundas nedēļā, un papildus šim ilgumam veiktais darbs tiek uzskatīts par virsstundu darbu. Šis pēdējais minētais darbs tiek kompensēts ar brīvām apmaksātām stundām 60 kalendārajās dienās pēc darba veikšanas. Šādos apstākļos darba ņēmējs saņem darba samaksu, kas atbilst papildus parastajam darba laikam nostrādātajām stundām.

Kas attiecas uz dalību profesionālās izglītības mācībuursos, kad tā notiek pēc darba devēja pieprasījuma, visas no šīm mācībām izrietošās izmaksas sedz darba devējs. Nodarbinātais darba ņēmējs visu profesionālās izglītības mācību kursu laikā saņem visu darba samaksu, uz kuru viņam ir tiesības.

Ordinul ministrului afacerilor interne nr. 96/2016 pentru aprobarea criteriilor de performanță privind constituirea, încadrarea și dotarea serviciilor voluntare și a serviciilor private pentru situații de urgență (Iekšlietu ministra rīkojums Nr. 96/2016, ar ko apstiprina snieguma kritērijus attiecībā uz brīvprātīgo dienestu un privāto dienestu ārkārtas situācijām izveidi, štata izveidi un apgādāšanu, redakcijā, kas piemērojama lietas faktu rašanās laikā[;] turpmāk tekstā – “rīkojums Nr. 96/2016”). Pamatojoties uz minētā rīkojuma noteikumiem, ārkārtas situāciju dienesta vadītājam ir vajadzīga specifiska kvalifikācija vai profesionālās kompetences, kas apliecinātas saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu, kā arī ir jāsaņem atļauja no kompetentajām iestādēm. Administratīvajām iestādēm ir pienākums šo rīkojumu īstenot.

Ordonanța Guvernului României nr. 129/2000 privind formarea profesională a adulților (Rumānijas valdības rīkojums Nr. 129/2000 par pieaugušu personu profesionālo sagatavošanu), redakcijā, kas piemērojama lietas faktu rašanās laikā. Saskaņā ar minēto rīkojumu par laikposmu, kurā nodarbināti darba ņēmēji piedalās darba devēju finansētās profesionālās izglītības programmās, viņiem pienākas darba samaksa, kas noteikta individuālajā darba līgumā par parasto darba laiku.

Legea cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice (Pamatlikums Nr. 153/2017 par personāla darba samaksu, ko izmaksā no valsts līdzekļiem). Minētā likuma 21. pantā ir noteikts, ka virsstundu darbs, kas veikts papildus parastajam darba laikam, kā arī iknedēļas atpūtas dienās veiktais darbs tiek kompensēti ar brīvām apmaksātām stundām 60 kalendārajās dienās pēc darba veikšanas. Ja nav iespējama kompensācija ar brīvām apmaksātām stundām, tad papildus parastajam darba laikam nostrādātais virsstundu darbs tiks apmaksāts nākamajā mēnesī ar 75 % piemaksu no pamatalgas, kas atbilst nostrādāto virsstundu skaitam.

Decizia din 12 ianuarie 2010 a Curții de Apel Ploiești (Plojești apelācijas tiesas, Rumānija, 2010. gada 12. janvāra nolēmums), saskaņā ar kuru nodarbinātam darba ņēmējam, ja viņš apmeklē profesionālās izglītības mācību kursus, nav tiesību saņemt kompensāciju par virsstundām vai papildsamaksu par virsstundu darbu. Profesionālās izglītības mācībuursos pavadītais laiks neietilpst nodarbinātā darba ņēmēja darba laika aprēķinā un attiecīgi – neatkarīgi no

profesionālās izglītības mācību kursiem veltītā laika – minētajam darba ņēmējam ir tiesības saņemt tikai parastajam darba laikam atbilstošu darba samaksu.

Decizia din 4 octombrie 2016 a Curții de Apel Iași (Jasu apelācijas tiesas, Rumānija, 2016. gada 4. oktobra nolēmums), saskaņā ar kuru darba devējam ir pienākums piešķirt piemaksu pie pamatalgas par papildus parastajam darba laikam nostrādāto virsstundu darbu ikreiz, kad tiek pierādīts, ka, ievērojot procedūras, ar kurām tiek noteikta un organizēta kāda darbība, un kādas noteiktas iekšējās kārtības noteikumu kontinuitāti un atkārtošanos, viņš ir sistemātiski piekritis, mudinājis un pat licis veikt virsstundu darbu. Vienkāršs formālo prasību par virsstundu darbu pārkāpums nevar būt iemesls darba devēja atbrīvošanai no atbildības.

Īss pamatlietas apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Apelācijas sūdzības iesniedzējs-prasītājs (turpmāk tekstā – “prasītājs”) ir atbildētājas – atbildētājas apelācijas instancē (turpmāk tekstā – “atbildētāja”) nodarbināta persona kā ugunsdzēsējs un darbojas Brīvprātīgajā ārkārtas situāciju dienestā. Atbildētāja ir teritoriāli administratīva vienība.
- 2 Pamatojoties uz vairākām valsts tiesību normām un it īpaši uz rīkojumu Nr. 96/2016, atbildētāja rosināja prasītāju apmeklēt profesionālās izglītības mācību kursu minētā dienesta vadītāja specializācijas iegūšanai. Šajā nolūkā atbildētāja 2017. gada 22. februārī noslēdza līgumu ar sabiedrību, kas specializējusies profesionālās izglītības mācību kursu organizēšanā (*Euroasia SRL*), un šo kursu apmeklētājs bija prasītājs. Izdevumus par minētajiem kursiem sedza atbildētāja.
- 3 Lai iegūtu Brīvprātīgā ārkārtas situāciju dienesta vadītāja specializāciju, prasītājam obligāti bija jāapmeklē 160 profesionālās izglītības mācību stundas. Viņš apmeklēja kursus laikposmā no 2017. gada 4. marta līdz 2017. gada 11. aprīlim no savas dzīvesvietas atšķirīgā ģeogrāfiskā vietā, saskaņā ar *Euroasia SRL* noteiktu grafiku, konkrēti – no pirmdienas līdz piektdienai no plkst. 15.00 līdz plkst. 20.00, kā arī nedēļas nogalēs.
- 4 Kad prasītājs bija sekmīgi pabeidzis kursus, atbildētāja lūdza kompetentajām iestādēm izdot atļauju iekļaut prasītāju štatā kā Brīvprātīgā ārkārtas situāciju dienesta, kas darbojas atbildētājas iestādes ietvaros, vadītāju.
- 5 No 160 profesionālās izglītības mācību stundām 124 stundas prasītājs bija apmeklējis ārpus parastā darba laika. Viņš nedz lūdza, nedz izmantoja atvaļinājumu profesionālās izglītības kursiem un pieprasa darba samaksu, kas atbilst minētajām 124 stundām.
- 6 Šajā nolūkā prasītājs vērsās *Tribunalul Vaslui* (Vaslujas apgabaltiesa, Rumānija) ar prasību, kas tomēr ar 2019. gada 11. aprīļa spriedumu tika noraidīta. Pēc būtības minētā tiesa uzskatīja, ka daļība profesionālās izglītības mācību kursā

neietilpst nedz “darba” jēdzienā valsts tiesiskā regulējuma izpratnē, nedz “darba laika” jēdzienā Direktīvas 2003/88 izpratnē. Turklāt, pat ja tiktu pieļauts, ka dalība šādā mācību kursā ir “darba laiks”, ievērojot Likuma Nr. 153/2017 21. pantā noteikto, virsstundu apmaksu budžeta sistēmā var notikt tikai tad, ja strādāt šīs stundas ir konkrēti licis hierarhiski augstāka ranga priekšnieks un ja nav iespējama kompensācija ar atbilstošu brīvo laiku. Šajā lietā nav iesniegts neviens pierādījums par to, ka pastāv konkrēts pieprasījums strādāt virsstundu darbu.

- 7 Prasītājs par šo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

- 8 **Prasītājs** uzskata, ka viņam ir tiesības saņemt darba samaksu par virsstundām, kas nostrādātas, obligātā kārtā piedaloties profesionālās izglītības mācībuursos ārpus darba laika. Viņaprāt, ja viņš nebūtu apmeklējis kursu ārpus darba laika, darba devējs būtu viņam licis atmaksāt profesionālās izglītības mācību kursa maksu.
- 9 **Atbildētāja** apgalvo, ka prasītāja prasības ir nepamatotas, jo saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu virsstundu darbs, kas nostrādāts papildus parastajam darba laikam, un iknedēļas atpūtas dienās veiktais darbs tiek kompensēti, vienīgi piešķirot atbilstošu apjoma brīvo laiku. Tomēr prasītājs nav iesniedzis nevienu pieteikumu, lai lūgtu kompensāciju brīvā laika veidā par viņa apgalvoto virsstundu darbu.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 10 Iesniedzējtiesas ieskatā, lai gan darba samaksa nodarbinātam darba ņēmējam ir un paliek valsts tiesību jautājums, šā strīda atrisināšanai ir nepieciešams vispirms no Savienības tiesību viedokļa noteikt laiku, ko darba ņēmējs pēc darba devēja pieprasījuma un viņa labā ārpus parastā darba laika, papildus parastajam darba laikam nedēļas dienās un iknedēļas atpūtas dienās velta profesionālās izglītības mācību kursiem, juridisko raksturu.
- 11 **Kas attiecas uz pirmo jautājumu**, ar atsauci uz Direktīvas 2003/88 2. panta 1. punktā noteiktajiem nosacījumiem, pirmās instances tiesa konstatēja, ka dalība profesionālās izglītības mācību kursā neietilpst “darba” jēdzienā, jo profesionālās izglītības mācību kursa laikā prasītājs neatradās nedz darba vietā, nedz darba devēja rīcībā. Iesniedzējtiesa tomēr norāda, ka Tiesas judikatūrā lielāka uzmanība tiek pievērsta niansēm, jo tā ir nospriedusi, ka darba laika perioda, kad darba ņēmējs atrodas savā darba vietā, klasificēšana par “darba laiku” minētās direktīvas izpratnē ir atkarīga tikai no viņa pienākuma būt darba devēja rīcībā. Noteicošais faktors ir apstākļi, ka darba ņēmējs ir spiests fiziski atrasties darba devēja noteiktajā vietā un būt pieejams darba devējam, lai vajadzības gadījumā varētu uzreiz sniegt attiecīgos pakalpojumus.

- 12 Turklāt no Tiesas judikatūras izriet, ka darba ņēmēju iespēja izmantot savu laiku bez ievērojamiem ierobežojumiem un nodoties savām interesēm ir apstākļi, kas parāda, ka aplūkojamais laikposms nav uzskatāms par darba laiku Direktīvas 2003/88 izpratnē.
- 13 Attiecīgi, atgādinot ģenerālvokāta Īva Bota [*Yves Bot*] secinājumus lietā Komisija/Īrija (C-87/14, EU:C:2015:192), iesniedzējtiesa uzskata, ka atbilstoši Savienības likumdevēja ieviestajai sistēmai Tiesa ir pieņēmusi divu pīlāru pieeju, atbilstoši kurai viss, kas neietilpst darba laika jēdzienā, ietilpst atpūtas laika jēdzienā, un otrādi. Proti, šāda savstarpēji saistīta un specifiska komutatīvā sistēma liekot secināt, ka laiks, kas pēc darba devēja prasības veltīts profesionālās izglītības mācībām, tā kā tas nav nodarbinātā darba ņēmēja rīcībā esošs laiks, ir darba laiks.
- 14 Šāds secinājums tomēr skaidri neizriet no Tiesas judikatūras. Tā, lietā Komisija/Īrija (C-87/14, EU:C:2015:449) Tiesa apgalvoja, ka “Komisijas minētais apstākļi, ka A un B mācību stundas prasa “mācību programma” un ka tās notiek “šajā programmā” noteiktajā vietā, neļauj uzskatīt, ka [nekonsultējošiem slimnīcu ārstiem] ir jābūt fiziski klāt darba devēja noteiktajā vietā un jābūt gatavam strādāt darba devēja labā, lai vajadzības gadījumā nekavējoties varētu sniegt atbilstošos pakalpojumus [...]”.
- 15 Attiecīgi Tiesa neņēma vērā ģenerālvokāta viedokli, atbilstoši kuram “[nekonsultējošo slimnīcu ārstu] mācību stundu neietveršana jēdzienā “darba laiks” Direktīvas 2003/88 2. panta 1. punkta izpratnē [...] ir pretrunā minētajai direktīvai, jo tā ir pamatota ar domu, ka [nekonsultējošie slimnīcu ārsti], kad tie velta laiku mācībām saskaņā ar šim nolūkam akreditētās iestādes sagatavoto programmu, neveic savu darbu vai nepilda pienākumus šīs tiesību normas izpratnē”.
- 16 Attiecīgi, iesniedzējtiesas ieskatā, Tiesa ir uzskatījusi, ka laiks, ko nekonsultējošie slimnīcu ārsti veltījuši profesionālās izglītības mācībām, šķietami neatbilst darba laika definīcijā minētajiem nosacījumiem Direktīvas 2003/88 2. panta 1. punkta izpratnē.
- 17 Tomēr šajā lietā profesionālās izglītības mācību kursa apmeklēšana, kas notikusi pēc darba devēja ierosmes, ārpus darba laika, no prasītāja dzīvesvietas atšķirīgā ģeogrāfiskajā vietā, ir iejaukšanās pilnā un brīvā tiesību uz atpūtu izmantošanā, jo darba ņēmējs cieš ierobežojumu, kas ģeogrāfiskajā un laika aspektā izriet no nepieciešamības apmeklēt minēto kursu. Šī darbība neapšaubāmi ietilpst profesionālās darbības pilnā izpildē, jo to nosaka nepieciešamība saņemt atļauju ārkārtas situāciju dienesta priekšnieka pienākumu izpildei. Attiecīgi laiku, kas veltīts mācībām, nevar uzskatīt par atbilstošu atpūtas laika definīcijā minētajiem nosacījumiem Direktīvas 2003/88 2. panta 2. punkta izpratnē.
- 18 Iesniedzējtiesa uzsver, ka izskatāmajai lietai *ratione temporis* nav piemērojami Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2019/1152 (2019. gada 20. jūnijs)

par pārredzamiem un paredzamiem darba apstākļiem Eiropas Savienībā 13. pantā minētie noteikumi.

- 19 **Kas attiecas uz otro jautājumu**, ja Tiesa nospriestu, ka laiks, ko darba ņēmējs veltījis izglītības apguvei, neietilpst Direktīvas 2003/88 2. panta 1. punkta piemērošanas jomā, iesniedzējtiesa, atsaucoties uz 2019. gada 14. maija spriedumu *CCOO*, C-55/18, EU:C:2019:402, 40.-43. punkts, uzskata, ka secinājumam ir jābūt tādā, ka Hartas 31. panta 2. punkta, kā arī Direktīvas 2003/88 2. panta 2. punkta, 3., 5. un 6. panta noteikumiem ir pretrunā jebkura iejaukšanās darba ņēmēja brīvā ikdienas un iknedēļas atpūtas izmantošanā, arī kas attiecas uz sekundāriem uzdevumiem, palīguzdevumiem vai darba attiecībām raksturīgiem uzdevumiem, kā tiem, kas saistīti ar profesionālās izglītības apguvi.
- 20 Šajā nozīmē direktīvas radītā dihotomija nodarbinātā darba ņēmēja laikā starp darba laiku un atpūtas laiku korelatīvi nozīmē darba devējam uzlikto būtisko pienākumu klasificēšanu divos posmos, precīzāk – pienākumā ievērot darba laiku un pienākumā ievērot atpūtas laiku.
- 21 Proti, no Tiesas judikatūras izrietot, ka, ja netiek izpildīts pienākums ievērot vidējo nedēļas darba laiku, nodarbinātais darba ņēmējs var atsaukties uz Savienības tiesībām, lai sauktu pie atbildības attiecīgās dalībvalsts iestādes un lai saņemtu atlīdzību par zaudējumiem, kas viņam ir nodarīti šīs tiesību normas pārkāpuma rezultātā (spriedums, 2010. gada 25. novembris, *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717).
- 22 Rumānijas tiesību aktos nav paredzēti risinājumi gadījumam, kad mācību kursi tiek apmeklēti ārpus parastā darba laika, un nav noteikts neviens pienākums darba devējam attiecībā uz laikposmu, kurā šie mācību kursi tiek organizēti, nedz kādi ierobežojumi saistībā ar nedēļas darba laika ievērošanu.
- 23 Šādos apstākļos, un tā kā dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt direktīvas noteikumu lietderīgo iedarbību un paredzēt līdzekļus, lai tiktu ievērots obligātais laiks nodarbināto darba ņēmēju ikdienas un iknedēļas atpūtai, iesniedzējtiesa uzskata, ka Tiesai ir jānosaka, vai minētajām tiesību normām pretrunā ir tāds valsts tiesiskais regulējums, kas, kaut gan paredz nepieciešamību nodarbinātam darba ņēmējam apmeklēt profesionālās izglītības mācību kursus, neuzliek darba devējam pienākumu ievērot darba ņēmēja atpūtas laiku laikposmā, kurā šie mācību kursi tiek organizēti.